Opakování Desatera

Původ materiálu
Tomáš Trusina
Pořadí v lekci
2

Téma

Tóra nás učí nezapomínat, co je dobré.

Cíle

- Děti uslyší, že skrze příběhy a přikázání Tóry, proroků a evangelia nám Bůh Izraele a Otec Ježíše Krista sděluje, co je dobré.
- Děti uvidí, že učit se znamená vždy znova objevovat.
- Děti objeví, že Bohu Izraele a Otci Ježíše Krista záleží na našem vztahu k druhým lidem.

Pro učitele

Poznámky k příběhu

Dt 5

- *Bůh s člověkem mluví*: Slovo a řeč jsou pro Izraelce vyjádřením podstaty toho, kdo mluví. Pro Izraelce bylo Boží mluvení prostředkem pro účinné vyjádření Boží moci, činnosti i vůle. Bůh byl sice skryt (Iz 45,15) a Izraelec se jeho zjevení bál (Ex 33,20) jako něčeho smrtelně nebezpečného, ale Boží hlas byl vnímatelný, aspoň některými vyvolenými (Dt 5,24–29). Hospodinovo mluvení je tak především známkou jeho přítomnosti a zájmu o člověka.
- *Prorocké rysy Mojžíšova poslání* podtrhuje forma Deuteronomia. Jde vlastně o téměř jednolitou Mojžíšovu řeč, kterou prostředkuje Boží vůli. *Mojžíš* zaujímá v Dt jedinečné místo. Od vyjití z Egypta jsou vztahy mezi Bohem a jeho lidem založeny na jedinečném jednotlivci. Jeho postava zjevuje nepřekročitelnou vzdálenost mezi člověkem a Bohem i Boží vůli sdělit se člověku. Přesto je Mojžíš jenom lidským prostředníkem, který sám do zaslíbené země nevejde (Dt 34,5–8). Jeho tóra tak zůstává „hlasem z pouště“.
- *„Nezapomínat“ a deuteronomistická teologie:* Opakování přikázání v 5. Mojžíšově patří do okruhu starozákonní zvěsti, která se zamýšlí nad dějinnými prohrami a vidí je jako

důsledek dlouholeté nevěry smlouvě s Hospodinem. Proto je pro 5. Mojžíšovu a „prorocké“ knihy, které s ní korespondují (Joz, Sd, 1+2 Sa, 1+2 Kr) důležitý motiv „ne/zapomínání“ na Mojžíšova slova a přikázání. Nezapomenout neznamená jen naučit se nazpaměť, ale pamatovat na to, z jakého příběhu vycházejí a kudy vede jejich směr dnes.

- Přikázání jako živá, konfrontující a inspirující Slova.
- Opakování „Slov ze Sinaje“ má v Dt funkci zpřítomnění. Když Mojžíš řekne „Hospodin neuzavřel smlouvu jen s našimi otci, ale s námi se všemi“ (Dt 5,3), máme se v tom poznat bezprostředně „my všichni“, kdo ta slova zrovna posloucháme.

2Kr 22–23

- *Nalezení zákona:* Okolnosti nálezu i osoba nálezce samotného (velekněze) nechtějí dodat nálezu knihy Zákona nějaký posvátný lesk, ale představují cosi jako „biblický odkaz“. Podle Dt 31,26 byl svitek s Mojžíšovou řečí (tj. knihou Dt) uložen „po straně schrány“, tedy na místě, kam měl v chrámu přístup jen velekněz. Celé další vyprávění je třeba chápat jako odezvu na hlas této „tóry“. Nalezení svitku dává Joziášovu pokusu o obnovu chrámu pravou hloubku. Nestačí opravovat chrám jako místo kultu. Bohoslužba, oběti a chvály zůstanou bezobsažným rituálem, nezúčastní-li se jich srdce proměněné Božím slovem. Chrám bez Božího oslovení ztrácí na významu.
- *Překvapení z Tóry:* celé vyprávění o nalezení „knihy Zákona“, dosl. „svitku tóry“ (22,8 a 23,25) dosvědčuje, že *tóra včetně Desatera* je slovo, jež v dané situaci povzbuzuje k životu. Odpovědět na tuto výzvu má cenu, i když už se zdá být vše ztraceno.

- *Tóra a Proroci:* Úloha proroka se v dané chvíli ukazuje jako rozhodující pro další bytí Judy. Viz v.13: jít se poradit s Hospodinem, jak na tom vlastně z pohledu Tóry jsme, znamená jít se dotázat *prorokyně Chuldy* (v.13–20). K ní jdou všichni královi služebníci včetně velekněze.

  Nezastupitelnost proroka spočívá ve zmocnění k aktuálnímu oslovení. Jak to teď s králem a jeho lidem po generacích neposlušnosti je, nemůže říci náboženský profesionál (velekněz) ani sám Mojžíšův zákon, ale prorok.

  Tóra (vč. Desatera) „promluví“, když respektujeme podvojnost „Tóry a Proroků“. Bez proroka by samo poselství Tóry vyznělo jako osudově zatracující slovo. Prorocký důraz ukazuje smysluplnost rozhodnutí k obratu a nápravě (22,19–20). I když zaběhaná praxe míří k zániku, má cenu každé úsilí o změnu a nápravu.

  Živou aktualitu dávají Tóře podle starozákonních svědků Proroci (jinak druhý, prostřední díl starozákonního kánonu). Proto Ježíš i Pavel na prorocky živou, aktualizující polohu

Proroků navazují — a dostávají se do sporu se „zákoníky“, bigotně, netvůrčím způsobem, „neprorocky“ lpějícími na slovech Tóry.

- Důsledky čtení knihy přesahují oblast chrámu a kultu. Joziáš (ČEP: Jóšijáš) především obnovuje smlouvu s Hospodinem. (23,3) Zvěst knihy otevřela oči pro hluboký rozpor mezi současnou podobou života Izraele a Božím nárokem. Důsledky králova rozhodnutí zasahují celý život Izraele. Chrám a okolí Jeruzaléma jsou očištěny od model, je zrušen oltář v Bétel (23,15), znovu se zavádí hod beránka (23,21nn). V Izraeli se dostává ke slovu Hospodin jako vysvoboditel z otroctví.

Mi 6,8 („Dal vědět tobě, ádáme, co *je* dobré i co Hospodin vyhledává od tebe: jen abys činil soud a miloval milosrdenství a bez vynášení chodil s Bohem svým.“)

- *Micheášův výrok je součást sporu*, který Hospodin vede se svým lidem. Ono „dobré“ tu nejsou hodnoty samozřejmě Božím lidem či lidmi obecně sdílené, ale je to součást rozsudku, slova, které k lidem přichází jako překvapení, oč jde Hospodinu.
- Je to spor *veřejný*: před tváří země, jakoby všeho člověčenstva. To, oč jde mezi Bohem Izraele a jeho lidem (a co začíná vysvobozením, exodem — 6,3nn), se v další fázi týká všech okolo. Proto je na místě oslovení „ádáme“ — „pozemšťane“.
- *Člověk*, oslovený tímto jedinečným Bohem a jeho skutky — je vysvobozen k spravedlnosti a milosrdenství.
- *Činit soud*: zaměřuje naši pozornost na sociální rovinu života. Jde o odpovědnost za vztahy ve společnosti, nikoli pouze individuálně prožívané.
- *Milosrdenství* nás pak vyvádí ze zahleděnosti do sebe — a otevírá potřebnosti konkrétního bližního.
- *Pokora* (dosl. „chodit bez vynášení“) tu znamená „nepovyšovat se“ nad Tóru a její vyprávění o Božích skutcích, slovech a příkazech.

Poznámky k tématu období

Nalézáme se v církevním mezidobí. Jeho barva je zelená — a táže se nás, zda jsme dobře přijali zvěst o Božích činech z dob svátečních, zda na ně pamatujeme a přinášíme z jejich obdarování patřičné plody. *(Pro inspiraci se můžete vrátit k předchozí úloze.)*

Úskalí

- Někomu může připadat málo, že královo „obrácení“ *neodvrátilo konečnou katastrofu*. Do zvěsti prorokyně Chuldy se však promítá kající deuteronomistický pohled redaktorů z doby babylonského zajetí: to, co se nám přihodilo (vyvrácení Jeruzaléma, ztráta

samostatnosti, pád království) je důsledek našeho odpadnutí od Hospodina. A za Joziáše vlastně byl milostí Boží oddálen tento konec, námi vyprovokovaný a zaviněný.
- „Antikultičnost“ Micheášova výroku — prorok na vícero místech kritizuje kult, bohoslužbu jako proces, který lidé považují za to, co je přiblíží Hospodinu. Ani oběti v rozsahu Šalomounova veleobětování (1Kr 6) nepřiblíží člověka k Bohu. On „vyhledává“ něco jiného — dobrotu soudu a milosrdenství. Neznamená to však, že by tím veškeré bohoslužebné konání bylo odstaveno. Nebo dokonce, že stačí „žít slušně a spravedlivě“ a není potřeba „chodit do kostela“. Micheáš narovnává pokřivený vztah k Hospodinu, modlářský vztah ke kultu. I proto výrok zasazujeme do příběhu z 2Kr 22. Je z něj jasné, že kult sám nestačí ani není cílem, není však zrušen.

Odkazy

Pracovní listy k opakování Desatera, pracovní listy k Dt, pracovní listy k 2Kr 22.

Pro děti

Pro předškolní děti

S předškolními dětmi hrajeme hru — hledání pokladu: schováme v místnosti „poklad“ a vyzveme děti, aby ho hledaly. Nenajdou ho.

Proč ho nemohou najít? Jsou hloupé, neschopné? Spíš proto, že jim k němu nic neukazuje. Pak odkryjeme „ukazatele“ (stačí jednoduché značky, šipky, vykřičníky či jiná grafická upozornění) a děti poklad najdou.

(Závěr: Když si opakujeme Deset slov — tak proto, že představují takové ukazatele k pokladu od Hospodina. Ale během hodiny je důležitý onen proces hledání.)

Pomůcky: Nachystané „ukazatele“ — podle charakteru prostoru, kde se hra na hledání pokladu bude odehrávat.

Pro mladší děti

Akce před prvním čtením při bohoslužbách (nebo upravte na začátek hodiny NŠ)

Děti, teď bude 1. čtení — ale… my nevíme odkud — a kde je! Pojďte sem — a pomožte najít — čtení z Bible! *Děti hledají dopředu schovaný text, nejlépe napsaný na svitku. Když ho najdou:*

Co to tu máme? *(Přečíst a pověsit.)*

Svitek tóry s „deuteronomistickým“ nápisem:

Mojžíš říká

Nezapomeň — že Hospodinova cesta vede z otroctví do zaslíbené země

Nezapomeň — že jediným opravdovým Bohem je Hospodin

Nezapomeň — na té cestě se ukázalo, že jsi Hospodinův milovaný lid

Když zapomeneš — budeš pro Hospodina zbytečný a co nevidět tě zničí silnější nepřátelé

Jak ten svitek našli?

Z dlouhé řady následovníků krále Davida, kteří raději poslouchali své nápady než Hospodinovy rady a slova, se vymykal judský král Jóšijáš. Kralovat začal jako osmileté dítě.

Rád poslouchal svou matku, která mu vyprávěla příběhy o Davidovi a o tom, jak Šalomoun postavil chrám Hospodinu. A tak, když dospěl, rozhodl: musíme opravit Hospodinův chrám! Je to ostuda, jak se rozpadá! V chrámu se přinášejí oběti Hospodinu, berani a býčci, ať se tedy chrám skví novotou!

Poslal svého ministra Šáfana za velekněžem se vzkazem: „Otevřete pokladny, do kterých dávali lidé peníze na chrám — a vyplaťte je řemeslníkům! Ať se pustí do opravy chrámu!“

Ministr Šáfan přišel za velekněžem s královým příkazem. Ale velekněz ho překvapil: „Našel jsem ve schráně smlouvy svitek Tóry se slovy Mojžíše! — a podle toho, co jsem se v něm dočetl, bychom měli opravit něco úplně jiného než chrám! Jen ho odnes a přečti králi!“

Tak co mi neseš z chrámu za odpověď?

zeptal se ministra Šáfana král Jošijáš. Ministr mu odpověděl — nesu svitek Tóry. Prastarou listinu s Mojžíšovými slovy. Můžeš si ji vystavit v královské vitríně jako památku na Mojžíšovy časy!

Ale král rozhodl: Jen nám ta Mojžíšova slova přečti!

Ministr četl: vyprávění o vysvobození z Egypta a Desatero — a pořád dokola se opakovalo:

Mojžíš říká: Nezapomeň — že Hospodinova cesta vede z otroctví do zaslíbené země. Nezapomeň — že jediným opravdovým Bohem je Hospodin. Nezapomeň — na té cestě se ukázalo, že jsi Hospodinův milovaný lid. Když zapomeneš — budeš pro Hospodina zbytečný a co nevidět tě zničí silnější nepřátelé.

Král se rozplakal:

My jsme na Mojžíšova slova zapomněli! Můj otec král, můj děda král na ně zapomněli! Úplně! Nikdo nevyprávěl příběhy o vysvobození! Nikdo neučil děti Deset slov! Nikdo nepřipomínal, že jsme Hospodinův milovaný lid! Stali jsme se pro Hospodina zbyteční! — a to znamená, že nás co nevidět zničí silnější nepřátelé!

Dá se ještě něco dělat? Kam se jít poradit, co teď dělat? Kdo nám vyřídí — jak Tóra platí teď — pro nás? Teď, když už jsme na ni zapomněli? Kdo nám řekne, co je dobré? Jak je to správně?

Kdo může vysvětlit, jak Mojžíšova slova platí?

Co je pro nás dobré? — Prorok. Svědek Hospodinova slova. Naštěstí o jednom prorokovi věděli — byla to prorokyně Chulda. Král za ní poslal své posly. Přinesli svitek a zeptali se jí: — Tohle čteme v Tóře: *Nezapomeň. Když zapomeneš, budeš pro Hospodina zbytečný.*

Co to znamená pro nás dnes, v této době? Jaké slovo od Hospodina nám k tomu vyřídíš ty, prorokyně?

Prorokyně Chulda jim odpověděla:

Slova Tóry opravdu platí. Hospodin to myslel vážně — když vyvedl svůj lid — že je jeho milovaný. A myslel vážně i to nezapomeň. A myslí to vážně i s tím, jak to dopadne, když zapomenete.

Ale — pokračuje Chulda — ptáte se, co teď? Poslouchejte. Hospodin slyší Jošijášův pláč, nářek nad tím, že jste zapomněli. Vidí, jak ho to trápí. V srdci, doopravdy. A tak králi vyřiďte: I když ty zlé konce pro zapomnětlivý lid přijdou, nebude to hned teď. Hospodin vám dává odklad.

Králi vyřídili vzkaz od prorokyně:

Hospodin vám dává odklad. Za tvého kralování ty zlé konce nepřijdou, i když by už dávno měly nastat.

Někteří rádcové se zaradovali: tak to je v pohodě! Hlavně nikomu nic neříkej, králi! Nestraš lidi tou hrozbou…

Ale král rozhodl: Co nám říká Tóra a jejích Deset slov? Nezapomeň! A tak, když nám Hospodin dal příležitost, svůj odklad, nezapomeneme!

Budeme ty příběhy vyprávět dětem! Začneme se těmi slovy řídit!

Vždyť je to hrůza, kolik jiných bohů vedle Hospodina uctíváme! Kolik jich má sochy a modly a oltáře v samotném chrámu i v Jeruzalémě a okolo!

A král svolal všechen Boží lid a četli ze svitku:

Poslouchejte, na co všechno jsme zapomněli!

A kněží začali kácet modly cizích bohů, jen aby celým srdcem mohli uctívat Hospodina. A po strašně dlouhé době slavili Hod Beránka, aby si připomněli: Náš jediný Bůh je Hospodin, který nás vysvobodil z egyptské země, místa plného otročení.

Tak znovu objevili, co říká Tóra a Deset slov — a nakonec z toho měli velkou radost. Protože znovu objevili, kdo to je vlastně jejich Bůh. A jak dobré je nezapomínat na jeho slova.

Pomůcky: Svitek tóry s „deuteronomistickým“ nápisem (viz začátek oddílu); obrázek svitku Tóry, album, kronika; Flanelograf II, obr. č. 14, 74, 66. Ostatní postavy příběhu vyberte z Flanelografu I.

Pro starší děti

K čemu je hra bez pravidel?

Dětem předložíme deskovou hru, kterou neznají. Bez vysvětlení návodu a pravidel vyzveme děti, aby hru hrály. Děti zjistí, že bez návodu a pravidel to nejde.

Jiná varianta: připravíme velký papír s nakresleným dopravním hřištěm, ale bez dopravních značek. Děti dostanou autíčka a demonstrují provoz. Bez značek a pravidel končí hra srážkami aut, zmatkem, ohrožením „životů“.

Při následném rozhovoru vedeme děti, aby vyhodnotily nabytou zkušenost:

- Už se vám to někdy stalo — při hře s kamarády, bez učitele atp. — že jste se jen zhádali a hru jste si neužili?
- Kdy jsou nám návody a pravidla pomocí?
- Kdy pravidla mohou chránit lidské životy?
- Pravidla je potřeba si pamatovat (abychom je nemuseli vždy znova hledat, to pak všechno komplikuje)
- Jsou dobrá — protože chrání vztahy, druhé lidi, nás samotné

Pomůcky: Méně známá desková hra, velký papír, dopravní značky, malá autíčka; ukázka smlouvy svatební nebo pracovní; trestní zákoník, dopravní značky nebo předpisy; knižní ilustrace události na Sinaji.

Přesah

Smlouva, věrnost

- Při jakých příležitostech si lidé stvrzují věrnost a přátelství?
- Uzavírali jste už někdy s někým nějakou smlouvu, stvrzovali jste přátelství nějakým obřadem?
- Jaké druhy smluv mezi lidmi znáte?
- Chodí ve vašem sboru víc lidí na brigádu, nebo na biblickou hodinu?

Dobrodiní předpisů

- Chrání řády a předpisy (např. dopravní) člověka, nebo ho omezují?
- Chrání dopravní značky již tím, že stojí podél silnice?
- Co je a k čemu je respektování řádů, předpisů, pravidel, návodů?
- Jaké jsou následky nedodržování smluv a pravidel mezi lidmi?

Právo a jeho závaznost

- Musí poslouchat všichni? Je někdo, kdo poslouchat nemusí?
- Víte, že když američtí prezidenti konají prezidentskou přísahu, mají ruku položenou na Bibli, otevřené právě na slovech Mi 6,8?

Nezapomínat

- V kterých shromážděních se dnes předčítá z tóry?
- Hra: napište na tabuli dvacet různých stručných příkazů nebo zákazů, mezi nimi uveďte i pokyny Desatera. Děti mají za úkol vybrat a správně seřadit Desatero. Pamatují si ho od loňska? *(Je možno využít i jako motivace k vyprávění pro mladší školní věk.)*
- Kvůli čemu bychom měli činit pokání my? (Nemáme opravené kostely, málo lidí chodí na bohoslužby, neznáme pořádně Bibli, nestaráme se o uprchlíky, ničíme životní prostředí, opakujeme fámy z televize a novin, máme nudné bohoslužby, nalháváme si, že za komunistů bylo líp, neumíme přiznat, jak se církev chovala za totality.)
- Mluví se u vás doma spíše o tom, co je potřeba opravit na kostele, nebo o nedělním kázání?

Našli jste někdy doma nebo na půdě u babičky nějaké staré listiny? Co pro vás takový nález znamenal? Co jste se z něj dověděli? Potřebovali jste, aby vám někdo poradil, co s nálezem?

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Uslyšíte-li dnes jeho hlas, nezatvrzujte svá srdce. (Ž 95)

Modlitba

Často bloudíme, náš Bože. Nehledáme tě. Tím se to všechno ještě zhoršuje. Ale ty nás překvapuješ. Promlouváš k nám, hledáš nás, ukazuješ kudy kam a kudy dál. Děkujeme za to všechno. Amen.

Odkaz na pracovní list
0/1 Preambule
0/2 Preambule
30 Závěr Mojžíšova života - st
26 Jóšijáš král reformátor - st
26 Jošijáš - král reformátor
Odkaz na píseň
Uhni se stranou, ztratíš jen chvíli
Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic
Buď vůle tvá, buď vůle tvoje všude tam
Kdo mě z pout mých ven vyvodí
Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval
Moudrosti poklad z nebe je slovo Boží nám
Já chtěl bych, Bože můj, mít srdce plné síly
Cílová skupina
Školní
Předškolní
Katechetické cykly
Církevní rok
Biblický odkaz (kat)
Deuteronomium 5
Micheáš 6,8
2 Královská 22–23